https://achterderug.nl

Willem Dircksz. op den Brandstapel

't Is vier eeuwen geleden. Daar zat een eenvoudige burgerman, met een rossigen baard, te luisteren in de Jacobikerk te Utrecht naar de woorden van den geleerden priester Herman Gerrits. Stampvol was de kerk, en het volk dronk gretig de woorden in van den welsprekenden redenaar.

't Was een nieuw geluid, dat in de Jacobikerk werd vernomen. De priester zeide, dat de genade Gods als een zee zonder oevers is, en dat niet de Kerk, noch onze goede werken, noch de Jonkvrouw Maria ons kunnen redden van den eeuwigen dood. Wij worden om niet gerechtvaardigd, door het geloof in Christus.

Dat was het nieuwe geluid; de dageraad van den nieuwen dag. De nieuwe leer had weerklonken van den kansel der Jacobikerk, en vol verbazing keerden de kerkgangers huiswaarts, om daar te vertellen, wat zij hadden gehoord.

Die eenvoudige burgerman keerde ook huiswaarts. Hij was er vol van, en zei aan zijn vrouw en kinderen, wat hij had gehoord. En de geschiedenis heeft den naam van dien man vastgehouden, omdat hij behoort tot de eerste martelaren der Reformatie in deze landen.

Het was Willem Dircksz.; hij woonde in de Viestraat te Utrecht, en oefende het vak van kuiper uit. Iedereen in de Viestraat kende hem; en als een vreemdeling naar hem vroeg, dan zou men den vrager allicht hebben geantwoord: „O, u bedoelt den rooden kuiper? Kijk, daar woont hij, waar die vaten op de stoep staan, onder den hoogen luifel."

Onder dien naam was hij namelijk in de buurt bekend vanwege de kleur van zijn haar.

En nu, na vierhonderd jaren, traden in dezelfde Jacobikerk voor een groote schaar twee leeraren op, om een herdenkingsure te leiden, en God te loven en te prijzen, omdat die eenvoudige kuiper uit de Viestraat getrouw is geweest tot in den dood. En het koor hief aan met indrukwekkenden ernst: „Zalig zijn de dooden, die in den Heere sterven."

* * *

De reformatorische beweging was begonnen met het aanslaan der 95 beroemde stellingen aan de hoofddeur van de Slotkerk te Wittenberg.

Leo X, de toenmalige Paus, lachte er om, toen hij 't vernam.

„Die stellingen zijn door een Duitscher geschreven," zeide hij, „toen de man dronken was Als hij weer nuchter is, zal hij wel anders spreken."

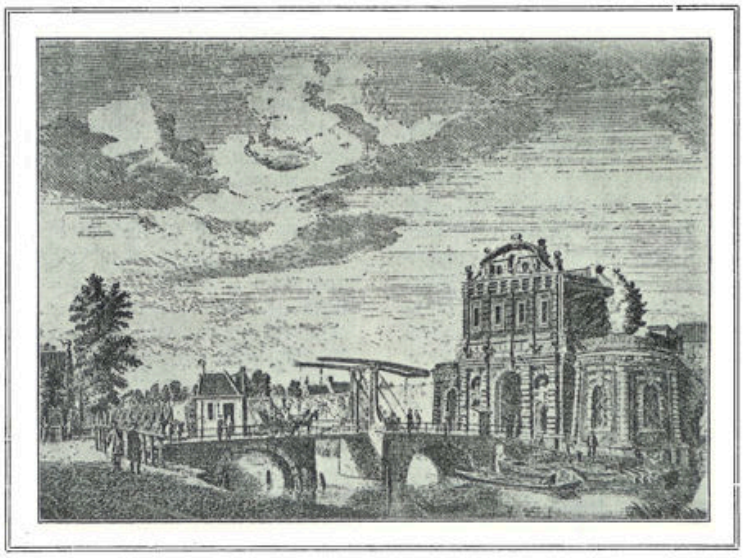

Doch later begon de Paus in te zien, dat het ontzaglijke ernst was. Deze stellingen werden allerwege besproken; binnen een week tijds waren zij door geheel Duitschland, binnen vier weken door de geheele Christenheid verspreid. Ze werden in 't Spaansch en in 't Nederlandsch vertaald, en een handelsreiziger verkocht ze te Jeruzalem.

Het was, alsof het zaad der Reformatie, door Luther gezaaid, op den adem der winden werd voortgedragen over Europa. Het duurde niet lang, of er verscheen een Nederlandsche vertaling van het Nieuwe Testament te Amsterdam Luther had het Nieuwe Testament overgezet in de Duitsche taal, en uit die taal werd het nu weer overgebracht in 't Nederlandsch.

De priester Gerrits was niet de eenige, die in Utrecht de nieuwe leer predikte. De Dominicaner monnik Wouters sprak in denzelfden geest; en te Woerden was er een priester, genaamd Jan de Bakker of Jan Pistorius, die van den kansel onbewimpeld de nieuwe leer, d.i. het oude, onvervalschte Evangelie begon te verkondigen.

* * *

Schrandere menschen zeiden, dat deze beweging der geesten nog wel eens op een geloofsvervolging zou kunnen uitloopen, en wie de teekenen der tijden verstond, vreesde hetzelfde. Door de Hoogeschool te Leuven was Luthers leer als ketterij veroordeeld, en thans had de machtige keizer Karel V, de heer dezer landen, zich aan de zijde van de Hoogeschool en van den Paus geschaard, want staatkundige overwegingen maakten voor hem de vriendschap van den Paus begeerlijk. Over Luther werd de Rijksban uitgesproken, en het lezen en het bewaren der geschriften van dien aartsketter werd strengelijk verboden.

Kettergerichten waren in aantocht. De geest van Saulus werd vaardig over de ketterjagers; de kerker kwam in het gezicht, en daarachter de laaiende brandstapel....

Uit alles blijkt, dat kuiper Dircksz. uit de Viestraat een man was van een onvervaarden moed en een groot vertrouwen op God. Zonder twijfel is hij door voorzichtige vrienden en kennissen gewaarschuwd geworden; zij zullen hem hebben gewezen op de verschrikkingen van kerker en marteldood; en de teederste snaren zijner ziel zullen zijn geraakt, toen zij hem wezen op het lot zijner arme vrouw en zijner stumperds van kinderen, als de verzorger van het gezin door de gerechtsdienaren werd weggehaald.

Doch hij bleef standvastig. Hij zou spreken van Christus als het eenige fondament der zaligheid, zoolang hij nog een tong had, om Christus te belijden; het was die onoverwinnelijke kracht, waaruit hij putte, die Luther op den rijksdag te Worms had aangegord tot dat machtige woord: „Hier sta ik; ik kan niet anders; God helpe mij, Amen!"

* * *

De gerechtsdienaren kwamen. Het waren dikwijls ruwe gasten, en ze zeiden aan de buren, dat ze nu kwamen, om „den vuilen Lutherschen boef" te halen.

Deze geachte poorter der stad Utrecht, een man met een onbesmet blazoen, werd weggerukt uit zijn arbeid; hij legde den hamer neer, om hem nooit meer op te nemen, en de wreede hamer der inquisitie zou hem verpletteren. Het was een kort, hartbrekend afscheid van vrouw en kinderen, en hij zou veel moeten lijden om den naam van Christus....

De inquisitieraad nam hem in verhoor. Er werd hem gevraagd, of hij bleef volharden bij de verwerping van de oppermacht van den Paus, van den Mariadienst, den ongehuwden staat der priesters, de biecht en de bedevaarten.

https://achterderug.nl

Hij bleef volstandig bij de verwerping.

„Moet men dan de Moeder Gods, die een moeder der genade is, niet eeren?" werd hem gevraagd.

„Zij was een zondares," was zijn antwoord, „evenals mijn vrouw en uw vrouw."

Dircksz. werd in den vunzigen kerker geworpen. De schroeven der pijnbank knarsten, en toen dat afgepijnde lichaam weer terug werd gebracht in den kerker, kwam zijn bangste ure — dat was de ure van Satan....

Want hij dacht aan de vrouw, die hij liefhad; aan die wurmen van kinderen, waarvan hij de vader was. Zij zouden in de diepste armoede vervallen; honger, gebrek en ellende zouden hun deel zijn — zwaar zuchtte de martelaar onder de aanvechtingen van den geweldigen vijand.

Maar de Heiland vergat Zijn trouwen dienaar niet in dat onderaardsche gewelf, en toen de biechtvader kwam, had hij weer vasten grond onder zijn voeten.

In dezen biechtvader woelde niet de ziel van Saulus, maar een Paulus was hij evenmin. Hij behoorde tot de Nicodemussen, en de Roomsche Kerk telde in dien tijd vele Nicodemussen....

Hij voegde den lijder troostvolle woorden toe met het oog op zijn gezin, en sprak tot hem als een broeder tot den broeder.

Het werd een wonderbaar onderhoud tusschen dien Roomschen pater en dien armen Lutherschen boef. Deze kerker, die in zijn muren de gruwelijkste vloeken had opgevangen, werd een tempel Gods, en Jezus was bij hen, de Allerhoogste, de Allervoortreffelijkste. Want Hij heeft immers gezegd: „Waar twee of drie in Mijnen Naam vergaderd zijn, daar zal Ik in hun midden zijn."

De pater, die naar de waarheid dorstte, zat daar als aan de voeten van een leermeester, en de kuiper uit de Viestraat verkondigde hem den rijkdom van Gods eeuwige ontfermingen.

* * *

Het was op een Dinsdag [1]); een dag vol zomerweelde. En toch lag er iets drukkends over de stad Utrecht, want de klok luidde van de Buurkerk — de banklok..... de klok der vervloeking.....

Toen stroomde het volk naar de Neude, en de beulswagen naderde reeds uit de Schoutenstraat. Zooeven was het doodvonnis voorgelezen van de pui van het Stadhuis, en over de Ganzenmarkt was de wagen de Schoutenstraat ingebogen. Hij werd omringd door bisschoppelijke ruiters; hun harnas blonk in de Julizon; en op dien wagen stonden de pater en de gevonniste, terwijl de beul en diens knecht naast den wagen gingen.

Hoog stak de houtmijt uit boven het getimmerte, midden op de Neude. Het leek een altaar, en het wàs een altaar; een van Jezus' discipelen zou er geofferd worden....

Het terrein om het schavot was door de stedelijke schutterij afgezet, om mogelijke stoornissen te voorkomen, en rondom was het zwart van menschen, die in ademlooze spanning toeschouwden.

Er werd een ladder tegen het schavot gezet, en Willem Dircksz. heeft langs de sporten van die ladder met vasten tred het schavot beklommen.

Daar staat hij: met een vrijen opslag der oogen, kalm en gerust, den vrede op het gelaat, ten aanschouwe van die duizenden.

Deze Neude had veel gezien: schitterende ridderspelen; bloedige burgergevechten; en niet lang geleden had daar op een verhooging een priester gestaan, de geleerde Herman Gerrits, de man der nieuwe leer, en voor den inquisitieraad gebracht, had hij alles herroepen, en op dit marktplein der Neude had hij 't uitgeroepen tot de duizenden toehoorders: „Allen, die zich tegen het geloof der kerk van Rome verzetten, verdienen de eeuwige vervloeking."

Willem Dircksz. wist dit; de gansche stad wist het. En daarom is zijn smeekgebed zoo vurig geweest, dat hij staande mocht blijven. En terwijl die priester den Heiland verloochende, zal deze kuiper dien Heiland eere en hulde brengen door zijn marteldood.

De biechtvader is den martelaar gevolgd op het schavot, en dan komen de beul en de beulsknecht. De biechtvader wisselt nog enkele woorden met Dircksz.; het is het afscheid.

De handen van den martelaar worden aan den staak vastgebonden; het droge hout der mijt tot aan zijn kin opgestapeld, en de biechtvader, de beul en de knecht dalen van de ladder af.

Daar knettert een vuurvlam door het droge hout, en een machtige ontroering gaat door de ziel van het toeschouwende volk.

Hoor! de martelaar zingt. Psalmen op den brandstapel — psalmen ter eere der eeuwige ontfermingen Gods! En hij zingt luid, met een krachtvolle stem, totdat ze ondergaat in rook en vlammen.

Het is geschied, het is voorbij. De zon schijnt in haar klaarheid, en over dien ingestorten brandstapel ruischt het woord des Heeren: „Zalig zijn de dooden, die in den Heere sterven, van nu aan. Ja, zegt de Geest, opdat zij rusten mogen van hunnen arbeid; en hunne werken volgen met hen!"

L. P.

Noot van de Redactie. In het jaar 1925 komt meer dan een datum voor, die in het bijzonder herinnert aan de martelaren der Hervorming. Was het in Juli vier eeuwen geleden, dat Willem Dircksz. werd verbrand, 15 Sept. a.s. valt het vierde eeuwgetij van den sterfdag van Jan de Bakker, over wien Ds. Gunst eenige jaren geleden interessante artikelen schreef in ons Blad. We meenen daarom thans goed te doen, iets meer mede te deelen van „den rooden kuiper."

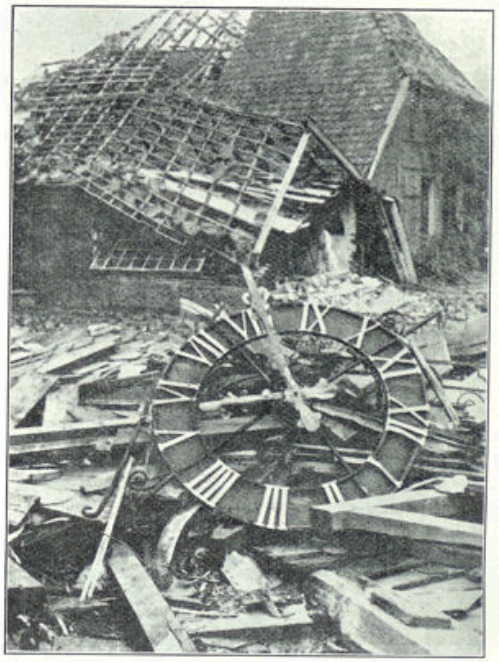

Nog een beeld der verwoesting in Borculo. De wijzerplaat van een der torens kwam naar beneden en bleef geheel gaaf, zooals de foto laat zien.

[1]) 13 Juli 1525.